

visten-na-o manifestus, kakor rabim že zavid in zavist, zavidati-ovati, zavistno.

Vina.

O. Vina je stsl. causa, accusatio, ansa, argumentum, let. vaina, rum. vinü culpa, vinovat reus.

S. Te mi je spet živo potreba sedanji čas, kadar me dolžijo in tožijo, da je strah!

O. Ali si pa ohranil kako pravico do nje?

S. Sej pravite, da je vina iz viti, nsl. viti, viniti, izviniti (verrenken), Gutsman izviti, ovinek itd. Toživni sklon imenujejo drugi Slovani tudi viniteljni accusativus.

O. Viniti, vinovati in vinovinovati je stsl. accusare, vinovatü, vinovnikü, vinovinü auctor, vininü reus, vinistvo causa itd.

Zemljepisje v ljudski šoli.

(Dalje.)

§. 8. Voda.

Janez. Od kod pa pride, da je na zemlji voda?

Oče. Voda pade spod neba v dežji, snegu in toči.

J. Voda se pa vendar ne posuši, če tudi dolgo časa ni dežja.

O. Vode je veliko na zemlji, pod zemljo in v morji. Zemlja pa nikakor ne plava, kakor rušnja po vodi, marveč voda teče, kamor svet visi; kjer pa svet ni nagnjen in se voda ne more odtekati, pa stoji. Voda stoji v jarku, kar pomeni rov, ktereга si deževnik sam izkoplje. Luža je stoječa plitva voda, kakor se dostikrat po dežji steka in se kmali posuši; mlaka pomeni tudi stoječo vodo, pa tudi kraj, kjer je svet bolj moker. Več mlak skupej je pa mlakuža. V močvirji stoji kalna, zelenkasta voda; o suši se tudi nekoliko posuši. Če se pa voda po rovih odpelje, se pa močvirje vsuši. Lokva je stoječa voda, ki ima pritok in odtok. Umetno napravljena lokva je ribnik ali bajer (Weiher). Velika lokva je jezero. V morji je neznano veliko vode, ktera obdaja suho ali kopno zemljo, in voda ima več prostora po poveršji zemlje, kakor suha zemlja. Ta in vsi morski otoki se vzdigujejo nad morjem. Morska tla so tedaj naj nižja zemlja; na morskem obrežji je

pa suha zemlja. Zemljini rob poleg morskega obrežja je pa morski breg.

J. Kakošna so pa morska tla, in kakošno je na dnu morja?

O. Kolikor poznamo morja, so njegova tla ravno takošne, kakor po suhem. Versté se ravnine, griči in doline, gore in skale. Na dnu je grez ali blato, pesek, terdo kamenje ali skale; so tudi morske rastline in školjke. Otoki, ki se prikazujejo nad morjem, so naj višji verhovi ali herbti in grebeni morskih gor, ki se vzdigujejo iz dna morja.

J. Kaj pa pripovedujejo od morske globočine?

O. Globočina v morji ta je pa silo različna. Na nekterih krajih je morje tako plitvo, da se pesek in kamenje vidi. Brodniki se morajo varovati takih krajev, da jim barka na pesku ne obtiči. Na nekterih krajih je pa zopet tako globoko, da se še s plajbo (svinčenim globomerom) ne pride do dna. Kjer je morski breg splahnjen, so morska tla daleč v morje povežna ali vehasta, in morje je na takem kraji malo globoko ali plitvo. Kjer so bregovi stermiti, tam pa tudi morska tla hitro nižé.

J. Kakašna barvo pa ima morje?

O. Morje, daleč od kopnega je tamno-zeleno višnjevo, bližje bregov pa je bolj svetlo. Kedar se dervijo na nebu tamni oblaki, je pepelnato; kedar je čisto brez vetra, se vidi v njem sinje nebo in ponoči krasno zvezdno nebo. Malokedaj pa je mirno; vetrovi in viharji zbujaajo valove, ki se vzdigujejo 24 čevljev visoko. Pri skalnatih bregovih, kjer se val na val kopiči, se vzdigujejo do 50 čevljev visoko. Morje je slano in se skoraj vedno giblje, in to vbrani, da se ne vsmradi. Od česa izvira, da je morje slano, to eni tako, drugi tako razlagajo. Morska voda je tudi tako zoperna, da jo živali in ljudje ne morejo piti. Potopljavci pravijo, da se v večji globočini gibanje morja tudi pri silnih viharjih ne pozná.

§. 9. Tekoča voda.

J. Od kod pa pride potok, ki teče mimo našega verta?

O. Ta potok izvira iz studencev ali vrelcev. Ti izvirajo na ravnem kakor v hribih, ali pritekajo, ko se led in sneg po hribih taja. Iz studencev, ki naprej tekó, postajajo potoki. Le malokedaj je en sam vir tako močan, da bi sam za se bil potok. Naj več izvirajo gorski viri tam, kjer se goltje in višji doli začenjajo. Več potokov naredi reko, in če se ta sama

ne izliva v morje, kar se zgodi le tam, kjer je morje blizo, in se potem imenuje primorska reka (Küstenfluss), pa priteka v večjo ali poglavitno reko. Imamo tedaj podreke (stranske reke) in poglavitne reke. Kjer pa imajo podreke zopet več pritokov, razločujemo naj bolje tako: Velika reka, podreka, pritok, stranski potok. Sava, n. pr. je podreka Donavi. Pritoki v Savo so: Ljubljaniica, Savinja, Kopa itd. Če pa savsko dolino za se pogledamo, je pa Sava tukaj poglavitna reka, Ljubljaniica njena podreka, pritok v Ljubljaniico pa Gradašica. Korita po dolih, kjer vode tekó, se imenujejo struge. Po zemljovidih je reka in vse stranske reke in pritoki so podobni drevesu o zimskem času z njegovimi vejami in vejicami. Reka in vsi njeni pritoki se imenuje rečje (Flusssystem), in dežela, po kateri in iz ktere tekó, se imenuje porečje ali vodotočje te ali une reke. Poverslje pri vodah se imenuje vodno zercalo, in daljava od njega do dna se imenuje globočina. Tudi v globokih vodah so plitvi kraji. Če je taka plitvina počes čez vodo, se imenuje potem brod. Globoka se imenuje sploh voda, če je globočeja od človeka. Če se more prebroditi, da se ne plava, se imenuje plitva. Če je reka 8 čevljev globoka, tako nosi manjše barke; če je globoka 20 čevljev, nosi morske barke.

§. 10. Povesje in morska visočina, stermeec (spad), (Gefälle).

J. Zakaj pa nektare vode hitreje tekó, nektare pa počasi?

O. Voda leze, dère, páda v slapovji; to naznanja hitri ali počasni tek vodá. V široki in splahnjeni strugi se voda bolj počasi ziblje, kakor v ozki in stisnjeni, in tudi splahnjena in globoka voda bi stala, ko bi struga ne visela. Kolikor bolj tedaj struga visi, toliko hitreje teče voda, toliko veči ali manjši stermeec ima. Stermeec pové, kolike različne visokosti sta dva kraja, ktera reka preteka. Pravimo, n. pr.: reka ima na tem kraji toliko in toliko stopinj, toliko čevljev ali palcev stermeeca. Če tedaj reka preteka večje ali manjši povesje (Abdachung), če tedaj dère po nagnjenem gorskem dolu, ali če leze po ravnini, je njeni stermeec večji ali manjši. Stermeec pri gorskih vodah je toliki, da padajo. Reka, ki prehití v enem trenutku 6 čevljev, je zeló dèreča, in če ima na dve sto čevljev le en čevljev stermeeca, se tam ne more navkreber voziti.

Od nekoliko rek so že merili stermeč. Pozvediti se pa mora naj prej, koliko nad morjem so nekteri kraji pri reki; morje je naj nižja ploskev (Fläche), od ktere mislimo, da sega naravnost noter do izvira reke. Če se tedaj visočina teh krajev zmeri in se primerja z dozdevno morskó čerto, pa pravimo, reka ima toliko morske visokosti.

Beseda morska visočina (Seehöhe) se tudi imenuje brezobzirna (absolutna) visočina. Če n. pr. merim stolp, pravim: vzdiguje se toliko in toliko čevljev nad krajem, v katerem stojim. Ravno tako tudi lahko rečem od gorskega veršáča, da se vzdiguje toliko čevljev nad dolino. Taka visočina se pa imenuje ozirna (relativna) visočina, kajti če jo merim od drugega kraja, bo pa drugačna. Če pa merim visočino nad morjem, se pa imenuje absolutna.

(Dalje prih.)

Spodbudna pisma.

IV. Pismo.

Bratje! ako spoznamo svoje napake, in si jih odkrivamo: s tem zeló koristimo eden drugemu.

Preljubi moj!

Vprašáš me, kako morem jaz v učiteljskem stanu, ki ima toliko sitnosti in težav, tako zadovoljno živeti. — Na to tvoje vprašanje ti to le odgovarjam: Jaz sem si učiteljski stan izvolil ne iz kake sebičnosti, ali zato, da bi v njem zložno živel, temuč z edino tem namenom, ker se mi je ta stan zdel prav lep in imeniten. Kaj more biti lepšega, ko nedolžne otročiče podučevati! Če imam tedaj kterikrat kaj poterpeti in moram kako sitnost prenašati, si mislim: „Vsak stan ima svoje naloge“. Kar morem, si prizadevam, da svoje dolžnosti zvesto spolnujem, in tako z božjo pomočjo prav zadovoljno delam in se trudim za blagor mladega zaroda. Nikdar se še nisem pokesal, da sem učitelj. Tudi ti, ljubi moj, bodi zadovoljen v svojem stanu, in nikar vedno ne zdihuj in ne misli, da ne moreš v učiteljskem stanu kaj prida storiti. Pridno delaj! Pridnemu delavcu ni nikoli dolg čas, in delo se mu vedno bolj priljubuje. Pri delu je dolg čas, in je nezadovoljen le tisti, ki svoje delo zanikerno opravlja. — Pišeš mi, da tudi bereš in bereš, pa da nič ne poznaš, da bi ti branje kaj koristilo. Veš

Od nekoliko rek so že merili stermeč. Pozvediti se pa mora naj prej, koliko nad morjem so nekteri kraji pri reki; morje je naj nižja ploskev (Fläche), od ktere mislimo, da sega naravnost noter do izvira reke. Če se tedaj visočina teh krajev zmeri in se primerja z dozdevno morskó čerto, pa pravimo, reka ima toliko morske visokosti.

Beseda morska visočina (Seehöhe) se tudi imenuje brezobzirna (absolutna) visočina. Če n. pr. merim stolp, pravim: vzdiguje se toliko in toliko čevljev nad krajem, v katerem stojim. Ravno tako tudi lahko rečem od gorskega veršača, da se vzdiguje toliko čevljev nad dolino. Taka visočina se pa imenuje ozirna (relativna) visočina, kajti če jo merim od drugega kraja, bo pa drugačna. Če pa merim visočino nad morjem, se pa imenuje absolutna.

(Dalje prih.)

Spodbudna pisma.

IV. Pismo.

Bratje! ako spoznamo svoje napake, in si jih odkrivamo: s tem zelo koristimo eden drugemu.

Preljubi moj!

Vprašas me, kako morem jaz v učiteljskem stanu, ki ima toliko sitnosti in težav, tako zadovoljno živeti. — Na to tvoje vprašanje ti to le odgovarjam: Jaz sem si učiteljski stan izvolil ne iz kake sebičnosti, ali zato, da bi v njem zložno živel, temuč z edino tem namenom, ker se mi je ta stan zdel prav lep in imeniten. Kaj more biti lepšega, ko nedolžne otročiče podučevati! Če imam tedaj kterikrat kaj poterpeti in moram kako sitnost prenašati, si mislim: „Vsak stan ima svoje naloge“. Kar morem, si prizadevam, da svoje dolžnosti zvesto spolnujem, in tako z božjo pomočjo prav zadovoljno delam in se trudim za blagor mladega zaroda. Nikdar se še nisem pokesal, da sem učitelj. Tudi ti, ljubi moj, bodi zadovoljen v svojem stanu, in nikar vedno ne zdihuj in ne misli, da ne moreš v učiteljskem stanu kaj prida storiti. Pridno delaj! Pridnemu delavcu ni nikoli dolg čas, in delo se mu vedno bolj priljubuje. Pri delu je dolg čas, in je nezadovoljen le tisti, ki svoje delo zanikerno opravlja. — Pišeš mi, da tudi bereš in bereš, pa da nič ne poznaš, da bi ti branje kaj koristilo. Veš

kaj, vidim, da si ti precej izberčen in nepočakan. Le poglej, kako je zunaj po svetu! Sedaj bodo drevesa jela kmali poganjati in cveteti, vendar ne takrat, kedar boš ti pričakoval; morda boš tudi tù že nevoljen, da moraš na cvetje tako dolgo čakati. Narava vedno napreduje, toda tako, da ti tega ne vidiš in še ne zapaziš. Tako je bilo tudi pri tebi samemu. Bil si majhen deček, pa si prirastel do verha, akoravno nisi nikoli čutil, kdaj in kako si rasel. Glej, tako je tudi pri branji in sploh pri izobraževanju: človek napreduje, in ne vé, kako in kdaj. Praviš tudi: „Več ko berem, manj vem!“ To pa ne more biti; iz tvojih pisem vidim, da napreduješ, ker sedaj že spoznaš, da ti je treba boljše omike, da si se do sedaj še malo učil itd. Včasih si rekel: „Jaz sem zadosti učen za svoj stan!“ Pregovor pravi: „Visoko glavo nosi prazen klas, poln pa se k tlam priklanja.“ Te besede, ljubi moj, bi se dale tudi na te obrniti. Vem pa da sedaj drugače misliš o sebi, nego si včasih mislil. Torej le poterpi in bodi jako marljiv, in videl boš, kako lepo boš napredoval v svojem stanu. Poterpežljivosti in stanovitnosti nam je treba, potem pa vse lahko izveršimo, kar le hočemo. Miška počasi in prav poterpežljivo gloda terdi oreh, in plačilo ji je zato, da dobí sladko orehovo jederce. Znana ti je tudi lepa povest o šolarju, ki je bil jako terde glave. Tožil je to večkrat svoji materi. Mati pa ga je vedno spodbujala, da naj bo priden. Sin sluša dobro mater, in tako pridno se potem uči, da je eden iz med prvih učencev v šoli. Pridnost vse premaga! — Tudi me prosiš, ljubi moj, da bi ti posodil knjigi: „Občna povestnica“, in pa „Vertovčevo kemijo!“ Prav rad ti postrežem o tem; in če kaj drugega potrebuješ, le povej mi, sej si že menda prepričan, da sem

tvoj pravi prijatelj

Ivan Zarnik.

Koristne reči.

Začetni organi rastlin.

Spisal B. Torzinski.

Naj bistveneji začetni organi, iz katerih so rastline sestavljene, so pregradki (Zellen), ki so pri različnosti v obliki velikosti, legi in snovi naj nezloženeje vstvarjeni. Ti so namreč